

Bičarji in skakači na Slovenskem.

Spisal S. Rutar.

Kadar se začne človeška fantazija z verskimi stvarmi pečati, zabrede prerada v take špekulacije, katerim se morajo vsi pametno misleči smijati. Zgodovina nam pripoveduje, v vseh stoletjih o „sanjarskih ljudeh“, ki so mislili, da so od svetega duha prešineni ter poklicani sveto pismo razlagati, krščansko vero popravljati in zboljševati ter zopet uvesti ono priprosto življenje apostolskih časov. Najplodnejše za take špekulacije pa je bilo XIII. stoletje, v katerem se nam prikazuje veliko število čudnih ljudij. Med te spadajo tudi bičarji ali flagellanti.

Za splošno omiko in obćim razsvetljenjem XII. in XIII. stoletja, ki se je najbolj javljalo v pesništvu in cerkveni filozofiji, prišli sta dve stoletji velike nevednosti in mračnjaštva. Neki notranji nemir polotil se je bil ljudij in tega so se skušali iznebiti z neprimernimi sredstvi. Mislili so, da svojo vest najlože s tem upokojijo, ako se bičajo. Leta 1260. začno na otoku Siciliji zbirati se velike tolpe spokornikov, s procesijo potovati od kraja do kraja ter jeden družega bičati. S Sicilije razširili so se bičarji po vsej Italiji in okolo l. 1290. prikazali v Ogleji, torej na meji slovenske zemlje. Od tod so potovali dalje skozi naše dežele proti Avstriji in Česki. Vsi, ki so to videli, imeli so bičarske procesije za veliko čudo.

Anonymus Leobensis (za Štajersko predelana kronika Martina Polona) opisuje bičarske procesije tako-le: Od cerkve do cerkve, od mesta do mesta potovala je velika množina ljudij brez razločka spola, starosti in premoženja: mladeniči in starci, siromaki in bogati, ministerjali in vitezi. Vsi ti so bili do pasa popolnoma goli, samo glavo so zavijali z belim platnenim prtom. Nosili so zastave, baklje, goreče sveče in biče, s katerimi so se do krvi topli. Med tem so prepevali psalme in spokorne pesni. Mnogi, ki so to videli, bili so tako pretreseni, da so se tudi oni nagi s celim telesom na tla vrgli, v največje blato, kakor tudi v sneg po zimi. Tako pokorjenje nadaljevali so neprenehoma skozi 33 dnij in sicer vsak dan dvakrat, zjutraj in zvečer.“

Mnogo čudnejša je bila sekta skakačev, ki se je bila v XVI. stoletji tudi na Slovenskem prikazala. Vsakemu je znano, da je ples verskega izvira in da so vsi stari narodje plesali na čast svojih bogov. Salomon je plesal od veselja in rimski duhovniki „salii“ čestili so bogove s plesanjem in skakanjem. Tudi Slovani so plesali in skakali okolo kresa in s tem čestili solnčnega boga. Nemci so posebno ljubili „bojni ples“, t. j. bojno igro v podobi plesa. V srednjem veku je bil med njimi tudi zelo navaden „mrtvaški ples“, t. j. plesali so okolo človeka, ki je ležal na tleh kakor mrtev brez gibanja. Sploh so bili Nemci izumili najmnogovrstnejše plese, n. pr. z obroči, meči, svetilkami, bakljami itd.

V XIII. in XIV. stoletji postal je bil ples bolezen, katero Nemci „Veitstanz“ imenujejo. Stare in mlade napadlo je neko zamaknenje, neko trepetanje po vsem životu, ki jih je sililo gibati se in plesati. Na stotine ljudij potovalo je od kraja do kraja plešoč in prepevajoč svete pesni. Mnogi so mislili, da so take plesne procesije Bogu posebno dopadljivo delo. L. 1237. plesalo je več nego 1000 otrok iz Erfurta v Arnstadt. V Bazileji je bila neko dekle tako napadla plesna besnoba, da je neprenehoma plesala in jej niso mogli najti zadosti plesalcev. Mestno svetovalstvo postavilo je „ex officio“ nekaj krepkih mož, ki so morali z dekletom plesati. Ta bolezen je trajala skoro ves mesec in v tem je dekle le malo jedlo in prav malo spalo, ali še v spanji se je njeno telo neprenehoma gibalo. — L. 1374. napadla je bila ta bolezen prebivalce ob Renu, Mozli in Eiflu. Kogar je prišla, vrgla ga je kakor božjastnega na tla. Ali na jedenkrat je bolnik poskočil in začel neprenehoma plesati, da si je vse čevlje raztrgal in da so mu začele noge krvaveti. Mnogi so celo pomrli od prevelikega napora in truda. Navadno so dobili vsi navzočni jednako bolezen od samega gledanja.

Tudi italijanska „tarantella“ je postala iz neke bolezni. Ljudstvo veruje, da pik strupenega pajka tarantole sili ugrizenega človeka plesati, in da je melodija tarantelle, ki vedno hitrejša postaje, jedino sredstvo proti omenjeni bolezni. Tarantella je Italijanom najljubši ples in navdušuje še celo lene Napolitane in Sicilijane.

Še dandanes nahajajo se v katoliški cerkvi sledovi božje službe, združene s plesom. V Kotoru plešó na čast sv. Tripuna (Trifone) poseben, zmerom hitrejši in hitrejši ples, ki se po omenjenem svetniku

imenuje. *) — V Echternaču na Luksemburškem opravljajo vsako leto tako imenovano „procésijo skakačev“ (Springerprozession) na čast sv. Willibrorda. Pri tej procesiji hodijo ljudje v 3—6 vrstah in se držijo za robce, ali pa tudi za gole roke (moški in ženske ločeni), ter poskakujejo po taktu muzike 5 korakov naprej, a 3 nazaj; ali pa 3—4 korake na desno in ravno toliko nazaj na levo.

Tudi pri nas so se ohranili spomini na skakače in sicer po Štajerskem, Kranjskem in Goriškem. V poslednji deželi prikazali so se bili skakači l. 1584. pri Sv. Luciji blizu Tolmina. Sočasni prebačenski župnik Noctua (Sova?) piše o njih tako-le: „Ljudje obojega spola tekajo tjà in sem, letajo po vaséh od cerkve do cerkve in se vedó kakor obsedeni ali brezumni. Delali so se, kakor bi jih bil sv. Duh navdihnil, tresli so se na vsem životu, delali so se boječe in plašljive, tolkli so močno z rokami in valjali so se okolo cerkve nekateri po trebuhu, drugi po hrbtu. Ti skakači so bili vsi svetnega stanu ter so z besedami in dejanjem napadali duhovnike. Proti njim začeli so v Ljubljani kriminalno preiskavo“, dalje se ne more brati v izvirniku.

Tudi po Slovenskih goricah uganjali so skakači svoje komedije. Njih glavne cerkve so bile v Soboti, cerkev sv. Primoža pri Sv. Duhu v Ločah in cerkev sv. groba pri Sv. Lenartu. Pri svoji božji službi zvijali in pregibali so se na čuden način, skakali in premetovali se na vse pretege. Utrujeni so potem trdno zaspali in kadar so se vzbudili, pripovedovali so svoje čudne sanje, da so videli Boga sedeti na prestolu in božjega Sina na njegovi desnici; da se jim je prikazal Kristus, Mati božja in vsi apostoli, ki so jim zapovedali, naj pridigajo svetu ter mu oznanjujejo pogin in vse nesreče, ako bi ne hotel sezidati cerkve na onem mestu, kjer oni skačejo in se premetávajo. Februvarja meseca l. 1600. pripelje grof Paar protireformacijsko komisijo tudi k Sv. Duhu in zažge cerkev skakačev. Na enak način postopali so proti njim tudi pri Sv. Lenartu in v Soboti. (Janisch, historisch-topogr. Lexicon v. Steiermark pri dotičnih krajnih imenih.)

*) G. Ant. Žlogar pripoveduje v svoji lepi knjižici „Trojna božja pot“ (1881, str. 31 in 32), da tudi na Žalostni Gori poleg Mokronoga na Dolenjskem romarji vsako leto plešejo cerkven ples, katerega narod „vrtec“ imenuje („vrtec igrajo“). G. Žlogar misli, da so to narodno igro v Mokronog zanesli Štajerci, ker so nje vodniki največ s Štajerskega. Ured.

